

עולה

גלין

מק

רעיון לפרויקט חינוכי ע"י פינחס פרקש

pinchasf@gmail.com

"ואם לא תשמעו לי ולא תעשו את כל המצוות האלה"

מהו "ואם לא תשמעו לי"? 1

"ואם לא תשמעו לי" – להיות עמלים בתורה לדעת מדרש חכמים. יכול לקיום המצוות, כשהוא אומר "ולא תעשו", הרי קיום מצוות אמור. מה אני מקיים "ואם לא תשמעו לי" להיות עמלים בתורה. ומה תלמוד לומר "לי", אין לי אלא זה המכיר את רבונו ומתכוון למרוד בו, וכן בנמרוד ובאנשי סדום.

מהו "ולא תעשו"?

"ולא תעשו" – משלא תלמדו, לא תעשו, הרי שתי עברות.
רש"י

מהו "את כל המצוות"?

"את כל המצוות" – אלה הכתובים.
ראב"ע

מהו "ואם לא תשמעו לי"? 2

"ואם לא תשמעו לי" – ללכת בחוקותי.

מהו "ולא תעשו את כל המצוות"?

"ולא תעשו את כל המצוות האלה" – ומאחר שלא תלכו בחוקותי ולא תעשו את כל המצוות, אלא תעשו מהם הנראה בעיניכם בלבד.

ספורנו

מהו "ואם לא תשמעו לי"? 3

"ואם לא תשמעו" – צריך לדעת היכן נצטוו בתנאי על השמיעה בתחילת הפרשה שיוצדק לומר בכפל התנאי "ואם לא תשמעו", ולא היה צריך להתחיל אלא מ"ואם בחוקותי תמאסו".

ונראה כי כאן נתכוון הכתוב להעיר כי מה שאמר בתחילת הדברים "אם בחוקותי", שכוונתו היא על עסקי התורה, ולזה רשם בהפכיותה שלילת השמיעה. ואיזו מצווה שתלויה בשמע האוזן, הוי אומר עסק התורה. ולצד שנתכוון ה' במאמר "בחוקותי" לכפל התנאי תלה כל המשך הרע מסיבת העדר התורה.

עוד לצד שרצה ה' שלילת שמירת המצוות ומיאון עשות רצונו יתברך, לזה הקדים הסיבה ואמר שסיבת הדבר הוא לצד שלא למדו תורה.

עוד התכוון להעיר לב נרדם כי כל שהולך בדרך לא טוב וודאי שהושלל ממנו ידיעת הבורא ברוך הוא וטובותיו והנמשך מעבודתו. כי בוודאי אם ישיג אדם חלק אחד מערבות ידידות נעימות מתיקות ענף מענפי אור עליון, יבו בליבו היות בעולם הזה מלך המלכים בערך קיום

מצווה אחת. והוא מה שהעיר ה' באומרו "אם לא תשמעו לי", לשון הבנה, אז הוא שאני חושש לכם שלא תעשו. אבל אם תבינו ותדעו אותי, אין לחוש.

עוד ירצה בהעיר עוד אומרו "ולא תעשו את כל", שיכוון לומר שעל ידי עסק התורה יהיה בטוח מיצרו, כי התורה מגנה ומצלא. לכן אמר בכפל התנאי "ואם לא תשמעו לי", "לי" לשמי. שהגם שילמדו התורה אם לא יהיה הלימוד לשמו יתברך, ולא יעשו את כל המצוות האלה. פירוש אין מציל מיד יצר הרע ויבואו לידכם עבירות שאין מציל מהיצר אלא תורה לשמה. עוד ירצה שאם לא ישמעו לתורה, הגם שיסכימו לעשות כל המצוות, הוא מן בלתי האפשרות. כי לא יוכל להשיג דעת דקדוקי המצוות ופרטיהם ולא ימנע מהכשל. כי העוסק בתורה אפילו בזמן חורבן הבית יכול לקיים כל המצוות. מה שאין כן אם לא יעסקו בתורה בוודאי שלא יעשו את כל המצוות.

עוד נתכוון באומרו תיבת "לי" להעיר כי אטימת אוזן מדברי תורה, הוא כמי שבא לדבר עמו האדון מלך העולם וימאן לשמוע אליו. פירוש "לי" – אין אתם רוצים לשמוע. עוד יתבאר שהגם שיהיו ישראל בר מינן עובדי עבודה זרה ועושים כל העברות ויהיו עוסקים בתורה, לא היה נחרב הבית. והוא מה שנחכם ה' להקדים ולומר "ואם לא תשמעו לי", אז הוא שאם לא תעשו את כל המצוות, ימשך לכם פורענות האמור בעניין.

עוד ירצה על זה הדרך, לצד שידוע ה' מחשבות לב האדם ותחבולות יצר הרע, וסדר כניסתו עם האדם, לזה דברה תורה כנגד יצר הרע. והתחיל כנגד תחילת הפיתוי, כי לצד שאיש ישראל קרובים לה' לא תיכון עצמו של יצר הרע לדבר אליו לעשות הרע עד שירחיקהו מעט מעט, כגונב את הקטן מבית אביו שבתחילה מושכו מעט מעט. כמו כן בתחילה יתחיל היצר לדבר אליו כי נכון הדבר הבא מאת ה' כל הכתוב בתורה, מי כמוך יחוש לדברי ה'. אבל מה שהוסיפו חכמים כמה גדרים ושמירות וענפי איסור, מי יאמר כי כן ציוה הבורא. וכשיטה אוזנו להרהר אחריהם יוסיף להכותו כי יאמר אליו רבים המצוות האלה ממך, רמ"ח מצוות עשה וענפיהם. ולצד היות האדם מרוחק מעט מה' יוכל יכה בו. וכנגד ב' פיתויים אלה אמר "ואם לא תשמעו לי", כאן מדבר על דברי חכמים. ואמר "לי" על דרך כל המהרהר אחר רבו כאילו מהרהר אחר השכינה. תדע שהדבר "לי" הוא נוגע, ועוד כי החכמים היכל ה' המה.

וכנגד הפיתוי הב' שמרבה בעיניו עול מצוות עשה כי רבים הם, אמר "ולא תעשו את כל המצוות האלה". גם נתכוון לומר שכל שאינו מאמין בדברי רבינו, בוודאי שלא יעשה אחת מכל המצוות. כי סדר המצוות ואמיתותם הוא אשר גבלו ראשונים. והמסרב לשמוע להם אין בידו אפילו אחת מכל מצוות ה'. ולזה לא אמר ואם לא תעשו, כסדר שאמר בפסוק שאחר זה, לצד שזה נמשך מ"אם לא תשמעו".

אור החיים

מהו "ואם לא תשמעו לי"? 4

"ואם לא תשמעו לי" – שלא תעשו לשמי. ואם כי באמת אין בזה החטא כדי עונש גדול אבל מכל מקום הכתוב הולך ומונה איך דרכו של היצר הרע להתחיל בדבר קטן ונוקב ויורד עד התהום על כן מתחילה מפתה שלא לעשות לשמה. כך בדברים מדיניים ומעשה צדקה וחסד הנהוג בטבע ישראל, וכשנעשה שלא לשמו של הקב"ה, מגיע אחר כך שלא לעשות כלל. הנצי"ב

מהו "ואם לא תשמעו לי"? 5

"ואם לא תשמעו לי" – האמור כאן מתאר את חוסר ההקשבה והאזנה לדבר ה'. ולמדנו מכך שתחילת הבגידה מתבטאת בכך שאין לומדים את מצוות ה' ומזניחים את ידיעת התורה. רש"ר הירש

מהו "ואם לא תשמעו לי"? 6

"ואם לא תשמעו לי" – הוא לשמוע אל החכמים מקבלי ומורישי תורה שבעל פה. על ידי שאינו שומע לתורה על ידי כך נמשך שאינו עושה המצוות, וזה סיבה שימאס החוקים. שהממאס ימאס את האנשים המקיימים אותם, וזה סיבה שיגעל את המשפטים הגם שהמשפטים הם טובעים בשכל אדם וממילא סיבה שיגעל גם את החכמים המשכילים אותם.

מהו "את כל המצוות" 2?

"את כל המצוות" – לכלול גם המצוות שנאמרו מסיני – עשרת הדברות, שיוודו גם האומות. מלבי"ם

"ואם לא תשמעו לי"

- להיות עמלים בתורה. – רש"י
- ללכת בחוקותי. – ספורנו
- וכנגד ב' פיתויים אלה אמר "ואם לא תשמעו לי", כאן מדבר על דברי חכמים. ואמר "לי" על דרך כל המהרהר אחר רבו כאילו מהרהר אחר השכינה. תדע שהדבר "לי" הוא נוגע, ועוד כי החכמים היכל ה' המה. – אור החיים
- שלא תעשו לשמי. – הנצי"ב
- חוסר ההקשבה והאזנה לדבר ה'. – רש"י הירש
- לשמוע אל החכמים מקבלי ומורישי תורה שבעל פה. – מלבי"ם

"את כל המצוות"

- אלה הכתובים. – ראב"ע
- המצוות שנאמרו מסיני – עשרת הדברות. – מלבי"ם

"ואם בחוקותי תמאסו ואם את משפטי תגעל נפשכם לבלתי עשות את כל מצוותי להפרכם את בריתי"

מהו "ואם בחוקותי תמאסו" 1?

"ואם בחוקותי תמאסו" – מואס באחרים העושים.

מהו "ואם את משפטי תגעל נפשכם" 1?

"משפטי תגעל נפשכם" – שונא החכמים.

מהו "לבלתי עשות את כל מצוותי" 1?

"לבלתי עשות" – מונע את האחרים מעשות.

"את כל מצוותי" – כופר שלא ציויתם, לכך נאמר "את כל מצוותי", ולא נאמר את כל המצוות.

מהו "להפרכם את בריתי" 1?

"להפרכם את בריתי" – כופר בעיקר. הרי שבע עברות, הראשונה גוררת שניה וכך עד השביעית. ואלו הן: לא למד, ולא עשה, מואס באחרים העושים, שונא את החכמים, מונע את האחרים, כופר במצוות, כופר בעיקר.

רש"י

מהו "ואם בחוקותי תמאסו" 2?

"ואם בחוקותי תמאסו" – שלא בלבד תבטלום, אלא תמאסו גם.

מהו "ואם את משפטי תגעל נפשכם" 2?

"ואם את משפטי תגעל נפשכם" – תגעל אותם כמו שמקיא אדם בכוונה מוסכמת מבלי אין דרך למאוס אותם בהיות טעמים נודע והגון.

מהו "לבלתי עשות את כל מצוותי" 2?

"לבלתי עשות את כל מצוותי" – וזאת הגעילה למשפטים לא תהיה אלא כדי לפרוק מעליכם עול כל המצוות. כאמרם ז"ל, יודעים היו ישראל בעבודה זרה שאין בה ממש, ולא עבדו עבודה זרה אלא להתיר להם עריות בפרהסיא.

מהו "להפרכם את בריתי" 2?

"להפרכם את בריתי" – כדי להיות בלי שום עול תורה ומצוות.

מהו "ואם בחוקותי תמאסו"? 3

"ואם בחוקותי תמאסו" – בעבור היות החוקים מצוות לא נגלה טעמן להמון, ימאסו אותם הכסילים. יאמרו מה החפץ לה' שלא אלבש הבגד הזה המרוקם ברקמי שש ותכלת. ומה נועיל כי נשרוף הפרה ונזרוק עלינו האפר. אבל המשפטים הכל חפצים בהם והכל צריכים אותם, אין ישוב לעם ומדינה בלתי משפט, ולא תגעל נפש שום אדם משפט מכה איש ומת. אבל המשפט אשר נעשה בעוברי המצוות כאיש אשר יבעול העריות או יחלל השבת ויעשה אוב וידעוני בזה יקוצו, מפני המצוות שהן עול כבד על הרשעים. לכן אמר כי הגעילה במשפטים כדי שלא יעשו המצוות.

מהו "להפרכם את בריתי"? 3

"להפרכם את בריתי" – שתופר הברית לגמרי ויהיו בלא תורה להתיר לעצמם עריות בפרהסיא וכל תאוה תערב לנפשם. ועל דרך האמת שתופר זאת הברית ותבטל, היפך "ונתתי שלום בארץ". רמב"ן

מהו "ואם בחוקותי תמאסו"? 4

"ואם בחוקותי" – צריך לדעת למה אמר "ואם" ולא סמך על "ואם" שאמר בתחילת העניין? עוד למה חזר פעם ב' לומר "ואם"? עוד למה לא כלל הכתוב יחד חוקים ומשפטים? עוד למה ייחד הכתוב המאיסה לחוקות וגעילת הנפש למשפטים? עוד אחר שהזכיר מאיסה וגעילה מה צורך לומר "לבלתי עשות" ומה גם שכתב למעלה "ולא תעשו את כל המצוות"? עוד מה היא כוונת אומרו "להפרכם"? אכן כוונת הכתוב היא כנגד פיתוי יצר הרע המפתה לבטל מצוות לא תעשה. ויתחכם להתחיל להרחיק מדעת האדם מצוות שהם חוקה בלא טעם באחת משתי דרכים. או יאמר אליו כי לא יאמינו הדברים שיאמר אותם אלוקי עולם, או יאמר לו יהיה שנאמין שאמרם אין הדברים כפשטן ולא יתכוון אל הנשמע מהם. וכשיטה אדם אוזנו לדברי המסית אז יוסיף לדבר אליו גם במצוות שיש להם טעם במצוות ה', ויהיה הנקל עוברו פי ה' בכל שהוא מטעמים פגומים שיראה לו, כיון שנתרחק מהקדושה.

ובעברה אשר היצר לא ימצא לה טעם יחזור להוכיח מאותם העברות שכבר הושרש זה האדם לעבור עליהם. ויאמר אליו אמור נא לי מה רע ועונש הגיעך על אשר עברת על כמה עברות שאסרה התורה. ולא יזכירנהו סיבת תחילת עוברו עליהם שהיתה בטענה הנשמעת לו בהוראת היצר אליו, ויתאמץ עימו בעזר תאוה הגוברת עליו ויעבור על פי ה'. ואחר שעבר פי ה' פעם אחת ושתיים הנה יבוא עוד בטענה ההוגנת לו, כי יותר יקל מעליו העונש אם יהיה מומר ויכפור בכל שאז לא יענישנו למעלה. אם יבוא לכלל העונש אלא על עוון אחד שהמיר והפר ברית שנשבע בהר סיני, מה שאין כן זולת זה יהיה נענש על כל פרט ופרט.

וכנגד דרגות המסית בא הכתוב ואמר על ראשון ראשון, שהתחיל לפתות במצוות שהם חוקה שהם מצוות שאין בהם טעם. ואמר "ואם" לומר שהיא הדרגה אחרת שהוא ביטול גם מצוות לא תעשה, גם לומר שכל אחד כדאי לעצמו להביא עונש האמור בעניין.

מהו "ואם את משפטי תגעל נפשכם"? 3

וכנגד פיתוי ב' של היצר הרע אמר "ואם את משפטי" שהם מצוות שיש בהם טעם תגעל נפשם, וטעם ששינה מהאמור בחוקים, לדרכנו יש טעם נכון, כי החוקים העדר הטעם הוא אשר סיבב המאיסה בהם. מה שאין כן משפטים ישרי טעם סיבתם הוא לצד שנפשם חמדה עשות רע, לא לצד שאין טעם במצוות. לזה אמר "תגעל נפשכם" ולזה אמר גם כן "במשפטי" כמאמר "בחוקותי".

עוד ירצה באומרו "תגעל" על פי מאמר החסידים בהבחנת האדם את נפשו לדעת מה היא עומדת בגדר טוב או נפש טמאה, כי יוכר הדבר כפי תאוות הנפש אשר תטה עשות. הנפש הרשעה תגעל קיום המצוות ותבחר עשות רע לצד חללים שבה שהוא בחינת רע.

והוא מה שגמר אומר "לבלתי עשות את כל מצוותי" כי הנפש הלזו תגעל כל ענפי הקדושה. מהו "להפרכם את בריתי"? 4

ואמרו "להפרכם" כנגד פיתוי אחרון של יצר הרע שאומר אליו הפר ברית והמר כבודך להקל העונש. ובא הכתוב וייעד עונש שלם בשווה גם לזה, וביטל טענת המסית בפרט זה. עוד יתבארו הכתובים על פי דבריהם ששלמות עבודת ה' היא באמצעות ג' דברים, מחשבה, דיבור, מעשה. לזה כשכפל ה' התנאי אמר זכרון שלושתם. כנגד הדיבור אמר "ואם לא תשמעו" כנגד עסק התורה שהוא הגיון. וכנגד המעשה אמר "ולא תעשו". וכנגד המחשבה אמר "ואם בחוקותי תמאסו", ודבר זה ישנו במחשבה ולצד שהמחשבה ישנו במוח ובלב, לזה אמר כנגד המוח "תמאסו", וכנגד הלב אמר "תגעל נפשכם" כי הנפש היא בלב כידוע. עוד אפשר שהכתוב ידבר כנגד הדרגות שיהיו בכללות עם בני ישראל והם שלוש כתות: האחת הם גדולי ישראל העומדים על התורה ועל העבודה, וכנגד כת זו אמר "ואם לא תשמעו לי". כי הכת הצדיקים צריכים לדקדק במצוות ה' ולקיים כל התורה ואם יזלזלו אפילו בענף קטן הרי זה מתחייב בנפשו. וכנגדם אמר הכתוב "ואם לא תשמעו לי" פירוש להשתדל בעסק התורה לשמה. ולא תעשו את כל המצוות כללותיהם ופרטותיהם ודקדוקיהם, שחסרון מעט ייחשב לזדון גדול.

ויש כת אחרת שאינם בני תורה אבל הם מושכלים ויודעים הכרת הטוב והישר, כנגדם אמר "ואם בחוקותי תמאסו" כי לאלו יעניש הכתוב אפילו על ביטול מצווה שאין בהם טעם ויחשב להם לזדונות, אבל על ביטול הדקדוקים שנענשים עליהם גדולי ישראל לא ישיגם כמו כן העונש.

ויש כת אחרת שהם הסכלים שבעם ישראל שלא תשיג ידיעתם להכריח קיום החוקים שבתורה. וכנגדם אמר "ואם את משפטי תגעל נפשכם" כי אלו לא ייענשו עונש גדול האמור בעניין. אלא על ביטול המשפטים שהם מוסברים לשכל אנושי, אבל על החוקים ואין צריך לומר הדקדוקים שיענשו עליהם גדולי ישראל, נידונים המה כשוגגים וכשוטים האנוסים שעונשם קל עד מאוד.

מהו "לבלתי עשות את כל מצוותי"? 3

"לבלתי עשות" – כאן רשם ה' תנאי שלא יביא כל העונש האמור אלא אם עודם מסכימים בדעתם ללכת בדרכי הרע. אבל אם דעתם לחזור, או הגם שאין דעתם לחזור, אלא שהאדון ברוך הוא יודע שיחזרו בתשובה, יאריך ה' אפו להם עד שובם אליו ולא יביא עליהם את הרעה הכתובה.

מהו "להפרכם את בריתי"? 5

"להפרכם את בריתי" – נתכוון להתנות עוד שלא יביא כל העונש אלא לעובר להכעיס, אבל לעובר לתאבון לא יבוא לכלל העונשים

ורבותינו אמרו, יש לך אדם שאינו לומד אבל עושה, תלמוד לומר "ולא תעשו". יש לך אדם שאינו לומד ואינו עושה אבל אינו מואס באחרים, תלמוד לומר "אם בחוקותי תמאסו". הא כל שאינו לומד ואינו עושה סוף שהוא מואס באחרים העושים ושונא חכמים ולבסוף אינו מניח אחרים לעשות, ולבסוף כופר בעיקר. לדבריהם לא יבוא העונש האמור אלא עד שיגיעו לגדר אחרון שכופר בעיקר. וטעם שלא אמר גדר אחרון לבד, בא להודיע סיבת הסיבות שתסובב לאדם לבוא למידה זו האחרונה. וממשמעות הדברים תשכיל כי בהשכל בראשונה יתגלגל וירד מטה מטה עד מידה האחרונה. ומעתה יובן מאמר הנביא "על מה אבדה הארץ על עובם את תורת" שהיא סיבה הראשונה שממנה יצאו כלפרטים הרעים רחמנא ליצלן.

אור החיים

מהו "ואם בחוקותי תמאסו"? 5

"ואם בחוקותי תמאסו" – עד כה לא הגיע לגעור במי שעושה את המצוות אבל לבסוף יהא מביא שיגעורו במי שעושה. ואף על גב שאי אפשר לגעור במי שעושה המצוות כמפורש בתורה, אבל העושה על פי החוקים שהן המה דרשת חז"ל. ומי שאינו מאמין הוא הדין גוער וממאס את הנזהר בדקדוקי קודש שהרי על כל פנים אינו ככתוב.

מהו "ואם את משפטי תגעל נפשכם"? 4

"ואם את משפטי תגעל נפשכם" – יהא הוספה עוד למאס לימוד התלמוד שהן המשפטים.

מהו "לבלתי עשות את כל מצוותי"? 4

"לבלתי עשות" – יהא הסכמה לצור תעודה בבתי מדרשים כדי שלא יעשה גם מי שחפץ לעשות. דבמה שהסכימו הרבים שלא לעשות לבד יוכל להיות שמכל מקום נמצאים יחידים בכל מקום שעושים את המצוות מה שאין כן אם יסכימו שלא ללמוד ברבים התלמוד ממילא אם אין גדיים אין תישימים והתורה משתכחת ואין שום אדם יודע איך לעשות.

מהו "להפרכם את בריתי"? 6

"להפרכם את בריתי" – נכלל בזה שתי משמעויות, א. הברית שכרתו ישראל עם ה' להיות לו לעם לתורה ומצוות. והפרת הברית הלז אינו אלא לתאבון. ב. ונכלל עוד הפרת ברית שכרת הקב"ה עם ישראל להשגיח עליהם, ועל ידי זה שירצו לפרוק עול תורה ומצוות יוסיפו סרה לעשות להכעיס את ה' בדברים מגואלים שלא היו באמת ראויים לדברים כאלה ולא עשו אלא כדי שיסיר שכינתו מארץ הקודש ומישראל. וכסבורים שבזה האופן שיסיר הקב"ה שכינתו מהם יהיו ככל עובדי הכוכבים וככל הארצות תחת השגחת מלכת השמים שהיא השמש, נמצא שהמה יפרו ברית שכרת הקב"ה להם.

נמצא מונה הכתוב שבע עברות זה אחר זה, א. הסכמה שלא לעשות לשם ה'. ב. שלא לעשות כלל. ג. ממאסים את העושה על פי דבר קודשו. ד. ממאסים את הלימוד בכלל. ה. משתדלים לפרוק עול מלכות שמים מעיקר. ז. עושים להכעיס כדי שיפר הקב"ה בריתו עמנו.

הנצי"ב

מהו "ואם בחוקותי תמאסו"? 6

"ואם בחוקותי תמאסו" – הבגידה מגיעה לשלב חדש. מי שחדל להכיר ולהבין את המצוות, ומי שפנה להם עורף בחייו המעשיים עדיין יאשים את עצמו על בגידתו. וברצותו להצטדק בפני עצמו יתרגם את הבגידה כהתקדמות והוא ירגיל את עצמו לזלזל בשמירת המצוות ולראות בה שיטה שכבר עבר עליה הכלת. שכן גם מי שאבדה לו ידיעת התורה והתורה נעלמה גם מחייו המעשיים אף הוא יגלה את התורה ואת כוחה בחייהם של הנאמנים לתורה בני זמנו. עצם הנאמנות של שומרי התורה למצוותיה היא קטרוג על הבוגד, וקטרוג זה יטריד אותו עד שילמד לראות עצמו מעולה מהם ולזלזל בתורה ובשומריה. דרכה של אסכולה זו קלה בייחוד ביחס לחוקות. כי הללו מגבילות את חיינו החושניים והן נראות לבוגד כמעצורים המנוונים את חייהם של שומרי המצוות. יותר מאשר בשאר כל המצוות הרי השפעתם המקדשת של החוקים נודעת רק למקיימיהם. ומי שסבור שהשתחרר מכסל כבליהם קל לו להתנשא בזלזול על מקיימיהם. עזיבת התורה שהחלה באי ידיעה הגיעה לשלב של זלזול במקיימיה.

מהו "ואם את משפטי תגעל נפשכם"? 5

"ואם את משפטי תגעל נפשכם" – הבגידה מגיעה לשלב חדש. אין הבוגדים מסוגלים להתרומם להשקפה, ששכנוע פנימי טהור ודביקות נלהבת בה' ובתורתו הם שהולידו את הנאמנות לתורה. והרי הם מבקשים סיבות חיצוניות כדי לפתור את החידה. הם מוצאים אותן במוסדות החיים היהודיים החברתיים, כי הללו מושתתים בכל מקום על ידיעת התורה ועל קיום מצוותיה. הם שיצרו חיי משפחה וקהילה, ולשעבר גם חיי מדינה. שהפכו את ידיעת התורה ואת שמירתה למשימה עליונה של כל שכבות העם. אותם מוסדות יהודיים חברתיים ובייחוד החכמים

העומדים בראשם הם שנואי נפשם של הבוגדים, ובהם הם רואים את כל אסון שבטם. הזלזול באחיהם הנאמנים לתורה הופך לשנאה לראשי מוסדותיה.

מהו "לבלתי עשות את כל מצוותי"? 5

"לבלתי עשות את כל מצוותי" – הבגידה מגיעה לשלב חדש. עד כה רק התנכרו לתורה בחייהם, זלזלו במקיימיה ושנאו את חכמיה, אך אין הם נעצרים בכך אלא הם נעשים קנאים רודפים כל מקום שמוצאים הזדמנות לכך. מה שאיננו נכבד בעיניהם אל ימצא לו מכבדים בשום מקום. מה שאיננו מקויים על ידיהם אל יקויים גם בידי אחרים. הם מכריזים מלחמה על התורה ומשבשים את קיומה בכל מקום ודרך שאפשר. מובן שהם מאמינים רק בניצחון, והרי הם משלים את עצמם שהם פועלים לטובת האנושות ומלחמתם בתורה איננה מלחמה בה' וציוויו. אכן התורה שהם נלחמים בה איננה בעיניהם מעשה ה'. ההתגלות היא להם מיתוס, משה והנביאים בדאים ומוסרי התורה מסיני רמאים מרומים. תכלית רדיפותיהם הקנאיות היא "לבלתי עשות את כל מצוותי". רצונם למנוע את קיום המצוות ומכאן שמצוות אלה אינן בעיניהן "מצוותי".

מהו "להפרכם את בריתי"? 7

אולם אין הבגידה נעצרת בכך. עדיין יש לעשות את הצעד האחרון "להפרכם את בריתי". על הבוגד לנתק את הנימה האחרונה הקושרת אותו עם ברית ה'. הצעד הזה הוא כפירה בעיקר, כפירה במציאות ה'. והיורד במדרון התלול של הבגידה, על כורחו ייכשל גם כישלון אחרון זה. כל עוד המחשבה על ה' היא בליבו, כל עוד הוא הוגה במציאות ה' ולו רק כמסתפק, ישקול גם את האפשרות של התגלות ה'. וקול מצפוניו המאשים אותו לא יידום ולא ישקוט. רק אם חשך האור בקרבו וכבה הניצוץ האחרון המעמעעם בליבו, רק אם ניתקה הנימה האחרונה הקושרת אותו לברית ה' – רק אז ימצא מרגוע לנפשו. ובבקשתו אותו מרגוע מדומה הוא ידרוך ברגל גאוה על ניצוץ אחרון זה וינתק ביד חצופה נימה אחרונה זו.

רש"ר הירש

"ואם בחוקותי תמאסו"

- מואס באחרים העושים. – רש"י
- שלא בלבד תבטלום, אלא תמאסו במ. – ספורנו
- בעבור היות החוקים מצוות לא נגלה טעמן להמון, ימאסו אותם הכסילים. – רמב"ן
- להשתדל בעסק התורה לשמה. ולא תעשו את כל המצוות כללותיהם ופרטותיהם ודקדוקיהם, שחסרון מעט ייחשב לזדון גדול. – אור החיים
- גוער וממאס את הנזהר בדקדוקי קודש. – הנצי"ב
- עזיבת התורה שהחלה באי ידיעה הגיעה לשלב של זלזול במקיימיה. – רש"ר הירש

"ואם את משפטי תגעל נפשכם"

- שונא החכמים. – רש"י
- תגעל אותם. – ספורנו
- מצוות שיש בהם טעם תגעל נפשם, – אור החיים
- יהא הוספה עוד למאס לימוד התלמוד שהן המשפטים. – הנצי"ב
- מוסדות יהודיים חברתיים ובייחוד החכמים העומדים בראשם הם שנואי נפשם של הבוגדים, ובהם הם רואים את כל אסון שבטם. – רש"ר הירש

"לבלתי עשות את כל מצוותי"

- מונע את האחרים מעשות. כופר שלא ציוויתם. – רש"י
- וזאת הגעילה למשפטים לא תהיה אלא כדי לפרוק מעליכם עול כל המצוות. – ספורנו
- שלא יביא כל העונש האמור אלא אם עודם מסכימים בדעתם ללכת בדרכי הרע. – אור החיים
- יהא הסכמה לצור תעודה בבתי מדרשים כדי שלא יעשה גם מי שחפץ לעשות. – הנצי"ב
- הם מכריזים מלחמה על התורה ומשבשים את קיומה בכל מקום ודרך שאפשר. – רש"ר הירש

"להפרכם את בריתי"

- כופר בעיקר. – רש"י
- להיות בלי שום עול תורה ומצוות. – ספורנו
- שתופר זאת הברית ותבטל. – רמב"ן
- פיתוי אחרון של יצר הרע שאומר אליו הפר ברית והמר כבודך להקל העונש. – אור החיים

- שלא יביא כל העונש אלא לעובר להכעיס. – אור החיים
- א. הברית שכרתו ישראל עם ה' להיות לו לעם לתורה ומצוות. ברית שכרת הקב"ה עם ישראל להשגיח עליהם, - הנצי"ב
- רק אם ניתקה הנימה האחרונה הקושרת אותו לברית ה' – רק אז ימצא מרגוע לנפשו. – רש"ר הירש

"אף אני אעשה זאת לכם והפקדתי עליכם בהלה את השחפת ואת הקדחת מכלות עיניים ומדיבות נפש וזרעתם לריק זרעכם ואכלוהו אויבכם".

מהו "והפקדתי עליכם" 1?

"והפקדתי עליכם" – וציויתי עליכם.

שיהיו המכות פוקדות אתכם מזו לזו עד שהראשונה פקודה אצלכם אביא אחרת ואסמכנה לה.

מהו "בהלה" 1?

"בהלה" – מכה המבהלת את הבריות ואי זו, זו מכת מותן.

מהו "שחפת"?

"שחפת" – חולי שמשחף את הבשר, דומה לנפוח שהוקלה נפחותו ומראית פניו זעופה.

יש לך אדם שהוא חולה ומוטל במיטה אבל בשרו שמור עליו, תלמוד לומר "שחפת" – שהוא נשחף. או לעיתים שהוא נשחף אבל נוח ואינו מקדיח, תלמוד לומר "ואת הקדחת" – מלמד שהוא מקדיח. או לעיתים שהוא מקדיח אבל סבור הוא בעצמו שיחיה, תלמוד לומר "מכלות עיניים". או הוא אינו סבור בעצמו שיחיה אבל אחרים סבורים שיחיה, תלמוד לומר "ומדיבת נפש".

מהו "קדחת"?

"קדחת" – חולי שמקדיח את הגוף ומחממו ומבעירו.

מהו "מכלות עיניים ומדיבות נפש" 1?

"מכלות עיניים ומדיבות נפש" – העיניים צופות וכלות לראות שיקל וירפא וסוף שלא ירפא, וידאבו הנפשות של משפחתו במותו. כל תאוה שאינה באה ותוחלת ממושכה קרויה כליון עיניים.

מהו "וזרעתם לריק" 1?

"וזרעתם לריק" – תזרעו ולא תצמח, ואם תצמח ואכלוהו אויבכם. ומעתה מה אויבכם באים ואוכלים, תלמוד לומר "ואכלוהו אויבכם" הא כיצד, זרעה שנה ראשונה ואינה מצמחת, שנה שניה ומצמחת ואויבים באים ומוצאים תבואה לימי המצור ושבפנים מתים ברעב שלא לקטו תבואה אשתקד. דבר אחר כנגד הבנים והבנות הכתוב מדבר, שאתה עמל בהם ומגדלם והחטא בא ומכלה אותם.

רש"י

מהו "והפקדתי עליכם" 2?

"והפקדתי עליכם" – כאדם פקיד על אחר יעשה חפצו בו.

מהו "בהלה" 2?

"בהלה" – שתבהלו ולא תדעו מה תעשו. ויש אומרים כי בהלה כפתאום.

ורבים אומרים כי השחפת והקדחת שניים חליים בזרע כמו השידפון והירקון. ואין צורך כי פירושו שיבואו להם חוליים ואם באו שוללים לכפרים יאכלו הזרע כי אין מי שיצא אליהם לגרשם.

מהו "מכלות עיניים ומדיבות נפש" 2?

"מכלות עיניים" – אלה החליים יחשכו עיניים וידאבו לנפש.

ראב"ע

מהו "אף אני אעשה זאת לכם" 1?

"אף אני אעשה זאת לכם" – אעשה מה שחשבתם לעשות, שיהיה הברית מופר ובטל גם איתי. כמו שאמרתי שבהיותכם לי לעם אהיה לכם לאלוקים בלתי אמצעי.

מהו "בהלה"? 3

"והפקדתי עליכם בהלה" – אמנה עליכם פקידי בהלה.
"אכלוהו אויבכם" – כמו שהיה העניין בימי השופטים.

ספורנו

מהו "אף אני אעשה זאת לכם"? 2

"אף אני" – גם מידת הרחמים תסכים על הקללות עם מידת הדין.

"והפקדתי..השחפת" – בחר ה' במין קללות אלו כנגד מיתתם של הרשעים, ולצד שעיקר עוונם היה מניעת עסק התורה, מדד להם במידה עצמה.

ודע כי התורה תסגל שלוש מעלות טובות בנפש האדם:

1. באמצעות עסקה להיות אש מצרפת הנפש ומטהרת אותה לבל תצטרך לרדת שאול לצרפה. ולזה אין אור של גיהנום שולט בהם, כי אשה גדול מכח אש גהנום. ואין תחלואי הנפש שבהם שולט אור של גיהנום.
2. שמאירה העיניים, כי יש לך לדעת כי צריך אור גדול לעיני כל ישראל כדי באמצעותה יגדל כוח אור עיננו, כי כפי גדול אור שבעיניים כפי המושג בהביט אל האלוקים.
3. דברי תורה משמחים לב.

כנגד שלוש מעלות אלו אמר ה' עונש מכוון לעוזבי ה'. כנגד מה שמאנו לעסוק בתורה שהיא אש קדושה יפקיד ה' עליהם שחפת וקדחת. גם הזכיר בהלה שהוא היפך המושג מעסק התורה שהוא ישוב השכל והתבוננות הדעת. וכנגד מאור עיניים אמר "מכלות עיניים". וכנגד שמחת הלב אמר "ודאבון נפש". ואמר "וזרעתם לריק" כנגד הצלחת העולם הזה.

גם ירמוז להצלחת העולם העליון על דרך אומרים עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות, ודבר ידוע הוא שכל הדרגות ייעודי שכר הטוב לצדיקים, יש כנגדם עונשי הרשעים. וכשם שיש הדרגות השלוש מאות ועשר יעודי הכשרים, כנגדם שלוש מאות ועשר טינופי היסורין לעושי רשעה. ויקראו "קרי" – ריק, שעולה בהם שלוש מאות ועשר. והוא מאמר "וזרעתם לריק" במקום להנחיל אוהבי "יש", יהיה לבחינת הרע ריק שהם כנגד מספר בקליפה. הקליפות נהנים ממעשה הרשעים, ויודיע הכתוב שהקליפות הם אויבי איש. אור החיים

מהו "אף אני אעשה זאת לכם"? 3

"אף אני אעשה זאת לכם" – כמו בהפוך אף אני, זאת אעשה לכם. הקב"ה בעצמו כורת את הברית ולכן אמר בלשון עצמו, אעשה, יסרתי, והכתי. כי הוא בשמו הגדול נתן הברית הזאת. מה בין התוכחה כאן לתוכחה שבספר דברים?

במשנה תורה הזכיר שם תמיד לשון ארירה כי הברכה נעדרת מהם. קללות בתורת כהנים בלשון רבים ומשה כי אמרם מפי הגבורה אמרם ושבמשנה תורה בלשון יחיד ומשה כי אמרם מפי עצמו אמרם, כי הגבורה עשתה משה שליח בינו ובין בני ישראל. ודע והבן כי האלות האלה ירמזו לגלות ראשון, כי בבית הראשון היו כל דברי הברית הזאת הגלות והגאולה ממנו. שכן תראה בתוכחות, כי היו עובדי עבודת כוכבים ועושים כל הרעות. יתרה בהם לסלק מהם מקדשו וקבול הקורבנות שיהיו לרצון לו במקדש ההוא. והעונשים עליהם, חרב וחיה רעה ודבר ורעב וגלות בסוף, כי כל זה היה שם. שנות הגלות היו כשנים אשר בטלו השמיטות, כן התרה בהם וכן הגיע אליהם, אם כן ברור הוא שעל הגלות ההוא דיבר הכתוב.

והסתכל עוד בעניין הגאולה ממנו, שאינו מבטיח רק שיזכור ברית אבות, לא שימחול עוונם ויסלח חטאתם ויוסיף אהבתם כקדם ולא שיסוף את נידחיהם. כי כן היה בעלותם מבבל, שלא שבו רק יהודה ובנימין והלוויים עמהם מעט, ומקצת השבטים אשר גלו לבבל ושבדו בדלות בעבדות מלכי פרס. וגם לא אמר שישובו בתשובה שלמה לפניו, רק שיתוודו עוונם ועוון

אבותם ומצינו אנשי בית שני עושים כן. וכל אלה דברים ברורים בברית הזאת שהוא באמת ירמוז לגלות הראשון והגאולה ממנו.

אבל הברית שבמשנה תורה ירמוז לגלותנו זה ולגאולה שנגאל ממנו. כי הסתכלנו תחילה שלא נרמז שם קץ וקצב ולא הבטיח בגאולה, רק תלה אותה בתשובה. ולא הזכיר בעברות ההם שיעשו אשרים וחמנים ושיעשו עובדת כוכבים כלל. אמר כי מפני שיעברו על קצת מצוותיו שלא ישמרו ויעשו את כולן ייענשו, שכך היה בבית שני. שבית ראשון מפני מה חרב, מפני עבודת כוכבים וגילוי עריות ושפיכות דמים. בית שני שאנו בקיאים בהם שהיו עוסקים בתורה ובגמילות חסדים מפני מה חרב, מפני שנאת חנם שהיתה ביניהם. ולא הזכיר שם המקדש וריח ניחוח כאשר הזכיר כאן. שלא היתה האש יורדת ואוכלת הקורבנות בבית שני.

ואמר בקללות "ישא ה' עליך גוי מרחוק מקצה הארץ כאשר ידאה הנשר", שבאו עליהם עם רומי הרחוקים מהם מאוד, ומפני רוב ריחוקם אמר "אשר לא תשמע לשונו". לא כן בדברי הברית הזאת. כי גלו לבבל ואשור שהם קרובים לארץ ונלחמים בהם תמיד, ויחוס ישראל משם והיו יודעים לשונם. שם נאמר "בכל העמים מקצה הארץ ועד קצה הארץ" הוא גלותנו היום שאנו מפוזרים מסוף העולם עד סופו. וכן "והשיבך ה' מצרים באוניות" ובגלותנו זה היה שמילא טיטוס מהם ספינות, וכן כתוב בספר רומיים. "בנים ובנות תוליד ולא יהיו לך כי ילכו בשבי", איננו הגלות שגלו אבות ובנים רק השבי הוא לבנים לבדם והאבות נשארים בארץ ולא נאמר כן בברית הראשון מפני שגלו גלות שלמה. אבל בברית השני הזכיר כן שהיו הרומיים מושלים בארצנו ולוקחים הבנים והבנות כרצונם. וכן "ועבדת את אויבך אשר ישלחנו ה' בך ברעב ובצמא", היא עבודתנו שעבדנו הרומיים בארצנו ושריהם מושלים בארץ ומכבידים עלינו עול כבד ולוקחים גופינו וממוננו כאשר הם ידועים בספרים.

"מלך אשר תקים" – רמז לנו יתברך שלא היה ראוי למלוך ואסור היה להיות מלך על ישראל מדין תורה. אבל הקימו עליהם (אגריפס) הוא ואבותיו שלא כדת, ואלה רמזים יזכירו בפירוש עניין גלותנו זה.

והגאולה בברית ההיא השנית גאולה שלמה מעולה על כולם, הבטחה לכל שבטי ישראל, לא לשישית העם. הבטיח שיכרת ויכלה המגלים אותנו – שתי אומות אשר ירדפו תמיד אחרינו. בגאולה העתידה יש הבטחה שלמה יותר מכל חזיונות דניאל. גם כאן יבטיח שאין ארצנו מקבלת את אויבינו. וגם זו ראייה גדולה והבטחה לנו, כי לא תמצא בכל יישוב ארץ אשר היא טובה ורחבה ואשר היתה נושבת מעולם והיא חרבה כמותה, כי מאז יצאנו ממנה לא קבלה אומה ולשון וכולם משתדלים להושיבה ואין לאל ידם.

והנה הברית הראשונה אשר בפרשה הזאת הקב"ה כרת אותה כי כן היה שמו הגדול עמנו בבית ראשון. והברית השנית שבפרשת "כי תבוא" מפי משה, רמז לסילוק שכינתו לגמרי. שלא היה בבית שני רק כבוד שמו.

רמב"ן

מהו "מכלות עיניים ומדיבות נפש"? 3

"מכלות עיניים ומדיבות נפש" – שהרי המחלה בהוצאה מרובה תולדות עיניים לאחרית טובה ואחר כך לא יועיל כל העסק לזמן מרובה נמצא מכלה עיניים ומדיבות נפש וכן הוא הקללה הסמוכה בתבואה.

מהו "וזרעתם לריק"? 2

"וזרעתם לריק זרעכם" – העסק יהיה מרובה כדרך זריעה בארץ ישראל, ואחר כך "ואכלוהו אויבכם" נמצא מכלות עיניים ומדיבות נפש.

הנצי"ב

מהו "אף אני אעשה זאת לכם"? 4

"אף אני אעשה זאת לכם" – כמו שאתם משחיתים במעשכם ומחריבים את הארץ ומקלקלים סדרי בריאה בתועבותיכם, כן גם אני אעשה זאת ואשחית ואחרים ואהרוס הכל. אף שלא היה ראוי שאעשה זאת כי הכל מעשה ידי ולא חפץ הפועל בהשחתת מעשה ידי, בכל זאת אעשה זאת. ורמז גם כן על מידת האף והכעס, כי קיום המציאות הוא במידת החסד והרחמים והריסתה הקצף ובחרון אף. שכמו שהם חללהו על ידי מעשיהם הרעים, כן יתחלל על ידי מה שיהרוס עולמו ויחריב ארצו ועירו ונחלתו.

מהו "בהלה"? 4

"והפקדתי עליכם בהלה" – שיפקוד המכות שיחשב בבהלה זו אחר זו, עד שהראשונה פקודה אביא אחרת ואסמכתה לה, גם מציין בבהלה שכל מכה ומכה תהיה נבהלה מאוד כי תהיה מכת מוות.

מלבי"ם

מהו "אף אני אעשה זאת לכם"? 5

"אף אני אעשה זאת לכם" – בתחילה הייתם אדישים כלפי רצוני. לא היתה זו מגמתכם העיקרית לזכור את רצוני על ידי לימוד מצוותי. ולבסוף ביטול רצוני היה לכם לייעוד חייכם. "אף אני אעשה זאת לכם" – מילוי רצונותיכם והצלחת שאיפותיכם לא יהיו עוד תכלית הנהגתי. ולא עוד אלא מגיעת משאלותיכם וביטולן יהיו התוכן של נסיון חייכם. גזירות הנהגתי יראו לכם שרק עשיית רצוני תביא לידי הגשמת רצונכם. רק אם מגמת חייכם היא להגשים את רצוני, תזכו גם להגשים את רצונותיכם. ואילו באדישות כלפי מצוותי ובעבירה עליהן תחתרו תחת פריחתכם ותחת עצם קיומכם.

בהלה היא הניגוד הגמור לקוממיות. ההולך קוממיות חש בטחון. גדולה מזו הוא חש שהוא שולט בכל הכוחות הארציים ששלטו ומטרותיו תלויים בהם. ואין תחושה זו נקנית לו אלא על ידי התודעה שהוא עובד את ה' ומובטח בברכתו. אובדן הבטחון העצמי הוא הגזרה הראשונה הנגזרת עלינו על ידי המרי בה'. והרפיון ואי השקט ברוח ובנפש גוררים רפיון וחוס בגוף, כי הרוח היא המכלכלת את הגוף.

מהו "מכלות עיניים ומדיבות נפש"? 4

"מכלות עיניים ומדיבות נפש" – השחפת והקדחת נולדו מבהלת הנפש והן חוזרות ומשפיעות על הנפש. הן נוטלות את האומץ ביחס לעתיד ומצערות ביחס להווה. המבט הרוחני כלה, הווה אומר העין הצופה לעתיד בלא תקוה ואיננה מייחלת לשיפור. שחפת וקדחת הן רק גילויים חיצוניים של הבהלה הפנימית, משנגזרה עליהם בהלה כבר נגזרו גם שחפת וקדחת.

מהו "וזרעתם לריק"? 3

"וזרעתם לריק זרעכם" – עם הירידה הפנימית והחיצונית של אישיותכם לא תוכלו להגן על רכושכם. כל עוד הייתם נאמנים לתורה והלכתם קוממיות, היה די בעצם שמכם כדי לשמור על גבולכם. שלוש פעמים בשנה כאשר השדות היו מלאים כל טוב התכנסו כל יוצאי הצבא במרכז ארצכם וחזו לרגלי המקדש. גבולכם לא היו שמורים ואף על פי כן לא העזו שודד להתקרב לגבול ארצכם. במריכם לקיתם בבהלה ושוב אין אימתכם מוטלת על העמים. מה שזרעתם ומה שגדל על אדמתכם שעודנה נאמנה אויבכם יטלוהו מכם.

רש"ר הירש

"אף אני אעשה זאת לכם"

- אעשה מה שחשבתם לעשות. – ספורנו
- גם מידת הרחמים תסכים על הקלות עם מידת הדין. – אור החיים
- הקב"ה בעצמו כורת את הברית ולכן אמר בלשון עצמו. – רמב"ן
- כן גם אני אעשה זאת ואשחית ואחרים ואהרוס הכל. – מלבי"ם

- מילוי רצונותיכם והצלחת שאיפותיכם לא יהיו עוד תכלית הנהגתי. ולא עוד אלא מניעת משאלותיכם וביטולן יהיו התוכן של נסיון חייכם. – רש"ר הירש
- "והפקדתי עליכם"**
- וציויתי עליכם. – רש"י
 - כאדם פקיד על אחר יעשה חפצו בו. – ראב"ע
- "בהלה"**
- מכה המבהלת את הבריות. רש"י
 - שתבהלו ולא תדעו מה תעשו. ויש אומרים כי בהלה כפתאום. – ראב"ע
 - אמנה עליכם פקידי בהלה. – ספורנו
 - שיפקוד המכות שיחשב בבהלה זו אחר זו. שכל מכה ומכה תהיה נבהלה מאוד כי תהיה מכת מוות. – מלבי"ם
- "מכלות עיניים ומדיבות נפש"**
- העיניים צופות וכלות לראות שיקל וירפא וסוף שלא ירפא, וידאבו הנפשות של משפחתו במותו. כל תאוה שאינה באה ותוחלת ממושכה קרויה כליון עיניים. – רש"י
 - אלה החללים יחשכו עיניים וידאבו לנפש. – ראב"ע
 - המחלה בהוצאה מרובה תולות עיניים לאחרית טובה ואחר כך לא יועיל כל העסק לזמן מרובה נמצא מכלה עיניים ומדיבות נפש. – הנצי"ב
 - נוטלות את האומץ ביחס לעתיד ומצערות ביחס להווה. המבט הרוחני כלה, הווה אומר העין הצופה לעתיד בלא תקוה ואיננה מייחלת לשיפור. – רש"ר הירש
- "וזרעתם לריק"**
- תזרעו ולא תצמח, ואם תצמח ואכלוהו אויבכם. וכן הבנים והבנות הכתוב מדבר, שאתה עמל בהם ומגדלם והחטא בא ומכלה אותם. – רש"י
 - העסק יהיה מרובה כדרך זריעה בארץ ישראל, ואחר כך "ואכלוהו אויבכם" נמצא מכלות עיניים ומדיבות נפש. – הנצי"ב
 - לא תוכלו להגן על רכושכם. – רש"ר הירש
- בהלה היא הניגוד הגמור לקוממיות. ההולך קוממיות חש בטחון. גדולה מזו הוא חש שהוא שולט בכל הכוחות הארציים ששלומו ומטרותיו תלויים בהם. ואין תחושה זו נקנית לו אלא על ידי התודעה שהוא עובד את ה' ומובטח בברכתו. אובדן הבטחון העצמי הוא הגזרה הראשונה הנגזרת עלינו על ידי המרי בה'.
והרפיון ואי השקט ברוח ובנפש גוררים רפיון וחוסר בגוף, כי הרוח היא המכלכלת את הגוף. – רש"ר הירש
- "ונתתי פני בכם ונגפתם לפני אויבכם ורדו בכם שונאים ונסתם ואין רודף אתכם".**
- מהו "ונתתי פני בכם" 1?
- "ונתתי פני בכם" – כמו שנאמר בטובה "ופניתי אליכם" כך נאמר ברעה "ונתתי פני".**
- משל למלך שאמר לעבדיו פונה אני מכל עסקי ועוסק אני עמכם לרעה.
- מהו "ונגפתם לפני אויבכם"?
- "ונגפתם לפני אויבכם" – שיהא המוות הורג אתכם מבפנים ובעלי דביון מקיפין אתכם מבחוץ.**
- מהו "ורדו בכם שונאים" 1?
- "ורדו בכם שונאים" – ישלשו בכם. שאיני מעמיד שונאים אלא מכם ובכם. שבשעה שאומות העולם עומדים על ישראל אינם מבקשים אלא מה שבגלוי. אבל בשעה שאעמיד עליכם מכם ובכם הם מחפשים אחר המטמוניות שלכם.**
- רש"י
- מהו "ונתתי פני בכם" 2?
- "ונתתי פני" – קצפי ואפי. והטעם כי הנשארים שאין להם חוליים אם יצאו אל האויבים ינגפו לפנייהם ופעם ינוסו ואין רודף כטעם מחנה ארם.**
- ראב"ע
- מהו "ונתתי פני בכם" 3?
- "ונתתי פני" – הם פני זעם. וטעם קריאת הדין פנים לצד שתמיד עומדים לפני ה' כת המשמילאים שהם כת המשחיתים לזה יקראו פני ה'. ועליהם אמר "ונתתי פני", ובזה "ונגפתם לפני אויבכם" הם האומות שהם ענפי כוחות הקליפה.**

גם נתכוון במאמר "פני" לומר שלא יסתיר פניו מהם כשימסרם ביד אויביהם, שאם כן הם חס ושלום מכלים את הכרם. והוא גילה רצונו יתברך בסוף העניין "לא מאסתי לכלותם". ואמר "בכם" למעט בית המקדש שלא תשלוט בו מידת הדין תחילה.

אור החיים

מהו "ונסתם, ואין רודף אתכם, לפני אויבכם"?

"ונסתם" – מפני אימה.

"ואין רודף אתכם" – מבלי כח.

"לפני אויבכם" – אויב שהוא מקניט בפה. שיהיו האנשים השונאים בלב רודים בפועל.

הנצי"ב

מהו "ונתתי פני בכם"? 4

"ונתתי פני בכם" – שיפנה להענישם, שיוסיף סדרי העונשים במדרגה יותר גדולה על הקודם. רמז על המגפה שתהיה בם בפנים, והנגף הזה יהיה לפני אויבכם המקיפים אתכם מבחוץ, ואתם תמותו במגפה לפניכם.

מהו "ורדו בכם שונאכם"? 2

"ורדו בכם שונאכם" – יש הבדל בין האויב והשונא, שהאויב איבתו גלויה והשונא הוא בלב. והוסיף שגם לא יהיה רודף כי גם הרודף שיהיה גם כן מישראל לא יהיה לו כח, כי שני הכחות יהיו חלופים ורפויים.

מלבי"ם

מהו "ונתתי פני בכם"? 5

"ונתתי פני בכם" – לשעבר פניתי אליכם לטובה, עתה אתן פני בכם לרעה. כשתרדפו את שכניכם השודדים, תהיו אתם המובסים.

מהו "ורדו בכם שונאכם"? 3

"ורדו בכם שונאכם" – תהיו משועבדים לשכנכם השונאים אתכם. הם קנאו בכם על אושרכם שבעבר, והם שונאים אתכם על כל דרך חייכם המנוגדת לדרכם הם. בתלותכם המדינית ובאישיותכם הירודה תהיו כה מבוהלים ומפוזרים עד שתגיעו למצב של "ונסתם ואין רודף אתכם". בכל מקום תחושו סכנה ואיבה אפילו אין לדבר שחר.

האסון המדיני החיצוני יוליד פילוגים פנימיים. אויבי המהות היהודית יקומו בקרב העם. הללו יראו את סיבת האסון המדיני, לא בבגידה, אלא בשארית הנאמנות לתורה. והם יבטיחו שחרור מעול זרים בזכות השחרור מעול תורה. אותם אויבים פנימיים יהיו כלי שרת בידי האויבים החיצוניים והפילוג הפנימי רק יוסיף על המצוקה החיצונית.

רש"ר הירש

"ונתתי פני בכם"

- כמו שנאמר בטובה "ופניתי אליכם" כך נאמר ברעה "ונתתי פני". – רש"י
- קצפי ואפי. – ראב"ע
- הם פני זעם. שלא יסתיר פניו מהם כשימסרם ביד אויביהם – אור החיים
- שיפנה להענישם, שיוסיף סדרי העונשים במדרגה יותר גדולה על הקודם. – מלבי"ם
- כשתרדפו את שכניכם השודדים, תהיו אתם המובסים. – רש"ר הירש

**בשעה טובה ומוצלחת יצא לאור הספר –
"מצרות עין לגמילות חסדים" על מגילת רות.
ניתן לרכישה אצלי במחיר ח"י שקלים**